

A játék lehetőségei – alkotáskísérletek

Nagy József-Vladimir Tarasov: *Utolsó tájkép*. Jel Színház

Az ősbemutató az Avignoni Fesztiválon volt, Magyarokánzsán ezt köve-
tően szeptemberben láttuk az *Utolsó tájkép*et.

Az előadást a színész-rendező Nagy József és a zenész-zeneszerző
Vladimir Tarasov készítette és adja elő. A színpadon a szerephatárok felol-
dódnak. Tarasov zenél és játszik, Nagy József játszik és zenél. Nem szerep-
csere ez, hanem a másik szerepkörébe történő átlépés, kísérletezés, a má-
sikkal való együtt-lét, együtt-játszás.

A két ősz hajú, görnyedt, vékony test megjelenésével a színpadon min-
den átlényegül. Groteszk hatást kelt a két férfi infantilis viselkedése, ami-
kor mezítláb, fekete öltönyben és fehér ingben, Tarasov piros bohócorroc-
kával, Nagy piros papírcsőr-orrrel játszani kezd.

Erős fény világítja meg a zöld posztóval bevont biliárdasztalszerűséget,
melyen különböző méretű cintányérok, pingponglabdák, ütők és csöngők
vannak. Ezek felhasználásával idéznek elő hangokat. Zenét produkálnak.
Kísérleteznek. Különböző anyagok találkoznak, érintkeznek: fém, fa, mű-
anyag. A két szereplő játszik a hangképzés lehetőségeivel. Kísérlet-játék ez,
a gyermeki lét ösztönös megidézése és megnyilatkozása.

A gyermek- és művészlét szervesülése.

Az alkotás folyamatának kérdése az előadás folyamán többször megis-
métlődik. A hangképzés lehetőségeiből látunk és hallunk formációkat, a
kép (mind vizuális, mind képzőművészeti) megalkotására tesznek kísérletet.

A színész egy átvilágított táblán látható befejezetlen naiv festményt
folytat. Majd egy újabb jelenetben egy fekete iskolai táblára fehér krétával
felírja: *Tájkép*. Egyetlen (banális) szóval nevez meg valamit, ami azonban

számára igencsak fontos, s amivel egyszerre dialógust folytat, és amivel szemben distanciát teremt. A tájkép fogalma leválik, szembehelyeződik a fogalom tárgyával.

Később a színész egy tábla mögül kötéllel veri a tábla közönség felőli oldalát, akárha korbácsolná ezt. A krétaporos kötél nyomokat hagy a táblán, és a levegő megtelik apró finom szemcsékkel. A kötél és a tábla ütődése során hangok képződnek. A folyamat egy komplex érzéki tapasztalatot eredményez.

Felmerül a kérdés: meddig kísérletezhet az ember, a művész? A lehetőségek sora végtelen? Létezik egy utolsó kép, legyen az emlék vagy alkotás?

Az *Utolsó tájkép*ben négy szó hangzik el, a négy égtáj neve: kelet, nyugat, észak, dél. A táj, ahonnan indul az ember, a táj, amerre indul, a táj, ahová (vissza)érkezik. A táj, amit az ember emlékként visz magával, bármerre megy. Az alföldi táj, ahogy minden térség sajátosságai, bizonyos magatartásformákat alakítanak ki az ottani emberekben.

A táj elemei a hangok is, amelyek mindig lemaradnak a tájképről. Ezzel szemben a népi síppal képzett madárhang végigvonul az előadáson, állandó.

Nagy Józsefnek sajátos viszonya van a fához, egyáltalán az anyaghoz. Tapasztaltuk, előadásában a bútorok, kellékek meghatározó szerepet kapnak. Így az *Utolsó tájkép* bútorai is, az asztal, a táblák, a tábla-fal-ajtó kompozíció, s minden új jelentéssel telítődik. Amiben közrejátsszik, hogy a test is eszközként, alapanyagként, „tárgy”-ként funkcionál, ennek következtében a hagyományos viszonyok átalakulnak, szükségszerűen felbomlanak, módosulnak, a színpadon új rendszerek alakulnak, teremődnek. Az emberi test és a tárgytestek közötti kapcsolat elemi szinten valósul meg, s ebből a kapcsolatból új perspektívák nyílnak, mutatkoznak meg a néző számára.

A maszk használata a színpadon az átváltozás, a szerepjátszás eszköze. Az *Utolsó tájkép*ben a piros orr a gyermeki létet fejezi ki, a madárcsőr szimbolikusan a vándorlásra utal. Hasonlóképpen maszkként funkcionál a fehér harisnya is, amely az arcra áttetsző burkot vonva elhomályosítja az arc vonásait, a tekintetet, miközben kiemeli a fej formáját. Erre a harisnyára kerül rá a merev fehér maszk – halotti arc. Máskor a harisnyás fejre piros orr is felkerül, de az előző alkalomtól eltérő szerepben. Most a gyerekkort követő öregedésre utal. Vagy a kettő egy és ugyanaz?

Egy élet, életkorok folyamata játszódik le a színpadon. Az örök körforgás, mely kezdődik a gyerekkorral, majd folytatódik a felnőtt-, és lezárul az öregkorral.

Az előadás utolsó eleme (ebben az esetben, azt hiszem, jogosan használom az utolsó elem kifejezést) egy játékszer: egy bűgöcsiga. Tarasov hozza mozgásba. Ez a forgó tárgy vezet át az előadás világából az előadás utá-

ni időbe. Vége az előadásnak, elsötétül a színpad, a csiga forog, felkapcsolják a lámpákat, a csiga forog, meghajolnak az előadók, a közönség tapsol, a csiga forog. Pedig már nincs előadás. De ez a „szereplő” (illetve szerepeltetett tárgy) még „játszik”. Az előadás része? Vagy nem? Csak kivezet az előadásból?

Csupán néhány mozzanatot említettem az előadásból, melyek különösen képpen megragadtak. Szándékosan nem említettem Magyarkanizsát, ami pedig Nagy Józsefről szólva szinte kötelező érvényű lenne. De hogy többek között Magyarkanizsát és a gyermekkort mellőztem, holott szervesen kötődnek az *Utolsó tájkép*hez, azzal indokolható, hogy Nagy József művészetében (mint egyáltalán a művészetben) az egyetemesség az igazi érték, ahogy Szabados György fogalmazott: „Josef Nadj táncművészetében megoldott egy eleddig lehetetlennek tűnt feladatot, megalkotott egy élő hidat, ahonnan a Csendes-óceántól az Atlantiig látni, s az Adriától a Balti-tengerig és tovább. Látszólag mozgásművészetben, látszólag táncban és színi artisztikumban. Valójában egy vízióban, látomásban, a festészet, a szobrászat, az élmény és a mozgás kinetikus egyidejűségében, szellemies szinkronicitásában. Egyfajta álomvilágot vetít elénk, ahol minden szabad, s mégis minden pontos, minden megnyilatkozó és mégis rendezett. Humor és sírás. Talmi és szimbolikus. Rongy és szerkezet. Kikívánckozás odabentről. És vágy kintről, hogy benne lehessünk.”

NAGY JÓZSEF-VLADIMIR TARASOV: UTOLSÓ TÁJKÉP
JEL SZÍNHÁZ

Zene: Vladimir TARASOV

Koreográfia: NAGY József

Előadók: NAGY József, Vladimir TARASOV